

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

KREDİTLƏŞMƏ FƏALİYYƏTİNƏ DAİR SORĞUNUN NƏTİCƏLƏRİ

III rüb

2023

MALİYYƏ SABİTLİYİ DEPARTAMENTİ

ABBREVIATURALAR

İKZF - İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu

KOS – Kiçik və orta sahibkarlıq

MKOS – Mikro, kiçik və orta sahibkarlıq

Mündəricat

Giriş	1
Sorğu nəticələrinin xülasəsi	2
Sahələr üzrə kreditlərin təhlili	3
Biznes kreditləri.....	3
İpoteka kreditləri.....	5
İstehlak kreditlə	7

Giriş

Sorğunun məqsədi bank sektorunun kreditləşmə fəaliyyətinin monitorinqi və təhlili, maliyyə sabitliyinə təhdidlərin erkən rejimdə aşkarlanması, qiymətləndirilməsi və müvafiq prudensial siyasətin müəyyən edilməsi, habelə maliyyə sektoru iştirakçılarının müvafiq trendlər barədə məlumatlandırılmasıdır. Sorğu biznes, istehlak və ipoteka kreditləşməsinə dair tələb və təklif amillərinin qiymətləndirilməsi, o cümlədən, bankların risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsini əhatə edir:

- kredit standartlarında (siyasətində) dəyişikliklərin dinamikası;
- kredit standartlarının dinamikasına təsir edən amillər;
- kredit tələbində dəyişikliklərin dinamikası;

Sorğu keyfiyyət xarakterli suallardan ibarətdir və cavablandırılması kəmiyyət qiymətləndirməsi tələb etmir. Sorğunun nəticələrinin kəmiyyət vahidlərinə çevrilməsi üçün balans statistikasi metodologiyasından istifadə edilir. İndeks mənfi 100%-dən müsbət 100%-ə qədər dəyişir. Müsbət 100% indeks respondentlərin 100%-nin trenddə əhəmiyyətli yumşalma və ya artım, mənfi 100% indeks isə respondentlərin 100%-nin əhəmiyyətli dərəcədə sərtləşmə və ya azalma müşahidə etdiyini göstərir. İndeks 0% olduqda isə əvvəlki rüblə müqayisədə trendin dəyişmədiyini bildirir. İndeks hesablanarkən, bankın ölçüsündən asılı olmayaraq respondentlərin cavablarına bərabər çəki verilir. Sorğunun respondentləri bankların baş kredit inzibatçısı və yaxud İdarə Heyətinin müvafiq sahə üzrə kuratorlarıdır.

Sorğu 2022-ci ilin I rübündən etibarən rüblük əsasda keçirilir. Cari hesabat 2023-cü ilin III rübü üzrə sorğunun nəticələrini əks etdirir. Hesabatda təqdim olunan gözləntilər Azərbaycan Mərkəzi Bankının gözləntilərini deyil, yalnız kreditləşmə fəaliyyətinə dair sorğunun respondentlərinin (bankların) kreditləşmənin cari və gələcək tendensiyası ilə bağlı qiymətləndirmələrini əks etdirir.

Sorğu nəticələrinin xülasəsi

2023-cü ilin III rübü üzrə sorğu nəticələrinə əsasən biznes kreditləri üzrə kredit standartlarında yumşalma ötən rüblə müqayisədə səngimişdir. Kredit standartlarında yumşalmanın azalması həm mikro sahibkarlıq subyektlərinə, həm də KOS subyektlərinə verilən kreditlər üzrə müşahidə edilmişdir. Sorğuda iştirak edən banklar kredit standartlarında yumşalmanın növbəti rübdə də səngiməsini gözlədiklərini bildirmişlər.

Cari rübdə biznes kreditlərinə tələb ötən rübə ilə müqayisədə cüzi azalsa da, müsbət zonada qalmışdır. Biznes kreditləri üzrə tələb əsasən MKOS subyektlərinə verilən kreditlər üzrə müşahidə edilmişdir. Banklar növbəti rübdə sektorda iri biznes kreditlərinə tələbin cari rüb ilə müqayisədə aşağı olacağını gözlədiklərini bildirsələr də, mikro sahibkarlıq subyektləri və KOS subyektləri üzə kredit tələbünün növbəti rübdə artacağı qənaətinədəirlər.

Sorğu nəticələrinə əsasən ipoteka kreditləri üzrə standartlarda dəyişikliklərin olmamış, tələb isə azalmışdır. İpoteka kreditləri üzrə standartlar daxili ipoteka kreditlərində olduğu kimi İKZF hesabına verilən kreditlərdə də dəyişməz qalsa da, İKZF hesabına verilmiş ipoteka kreditləri üzrə tələb son rübdə azalmışdır. Banklar növbəti rübdə ipoteka kreditləri üzrə kredit standartlarında yumşalmaların artacağını, kredit tələbində isə əhəmiyyətli dəyişiklik olmayacağını gözləyirlər.

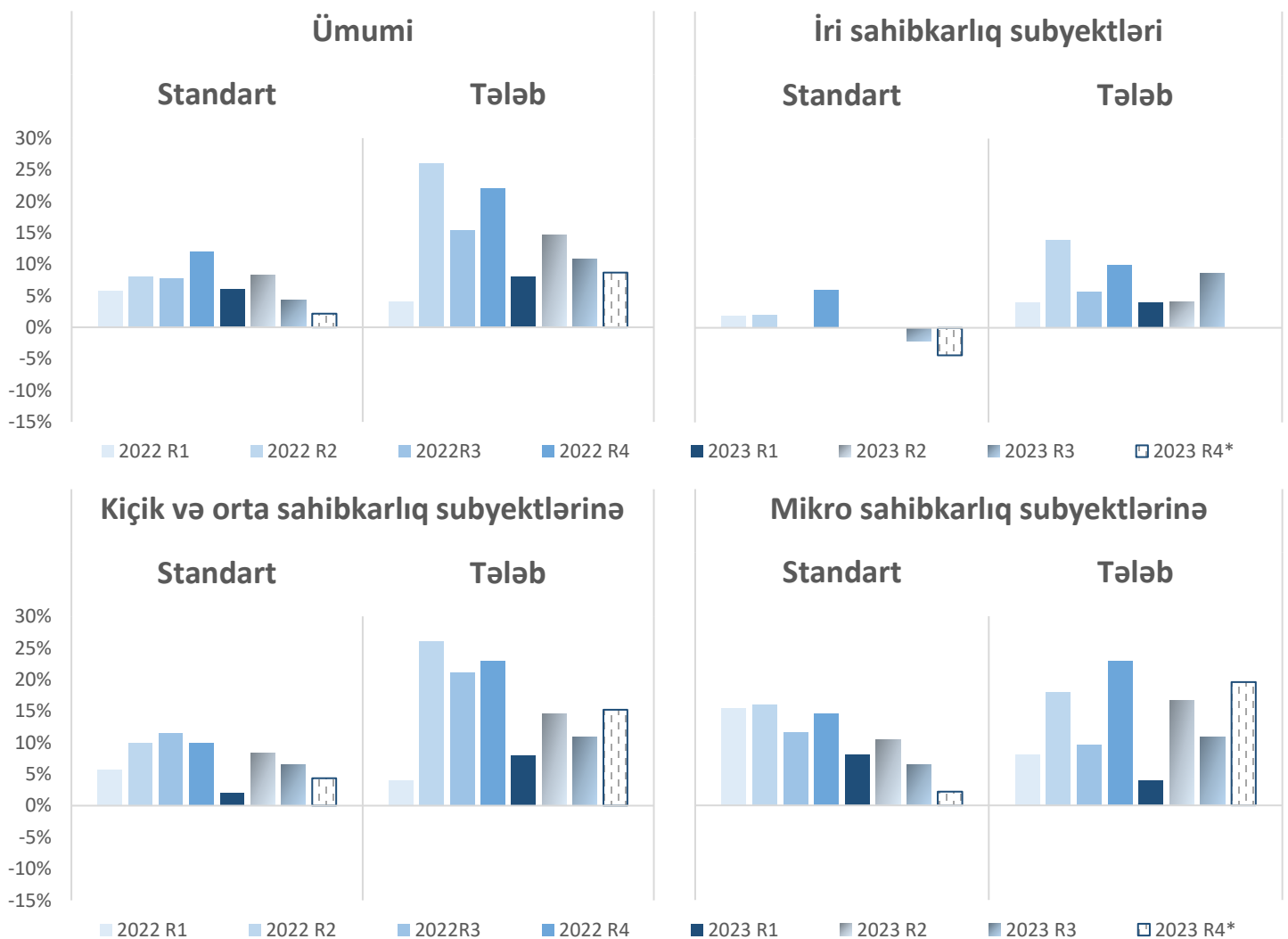
Sorğu nəticələrinə əsasən cəmi istehlak kreditləri üzrə kredit standartlarında yumşalma son rüb ilə müqayisədə azalsa da, kredit karları üzrə kredit standartlarında yumşalma artmışdır. Sektorda istehlak kreditləri üzrə tələb yüksək olaraq qalmaqdadır. 2023-cü ilin cari rübündə kredit kartları və əməkhaqqı kreditləri üzrə tələb artmış, məişət avadanlıqları üzrə tələb isə azalmışdır. Banklar növbəti rübdə kredit kartları üzrə tələbin artması fonunda istehlak kreditləri üzrə tələbin artacağını proqnozlaşdırırlar.

Biznes Kreditləri

2023-cü ilin III rübündə banklar tərəfindən verilən biznes kreditləri üzrə standartlarda yumşalmanın azaldığı müşahidə olunmuşdur. Yumşalmada azalma hər 3 biznes subyekti üzrə müşahidə edilmişdir. Belə ki, KOS subyektlərinə və mikro sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlər üzə standartlarda yumşalma azalmış, iri sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlərin standartlarında isə sərtləşmə müşahidə edilmişdir. Sorğuya əsasən banklar növbəti rübdə ümumi biznes kreditlər üzrə standartlarda yumşalmanın daha da azalacağını, iri sahibkarlıq subyektlərinə kreditlər üzrə standartların daha da sərtləşəcəyini proqnoz edirlər.

Qrafik 1. Biznes kreditləri üzrə standart və tələb dəyişikliyi

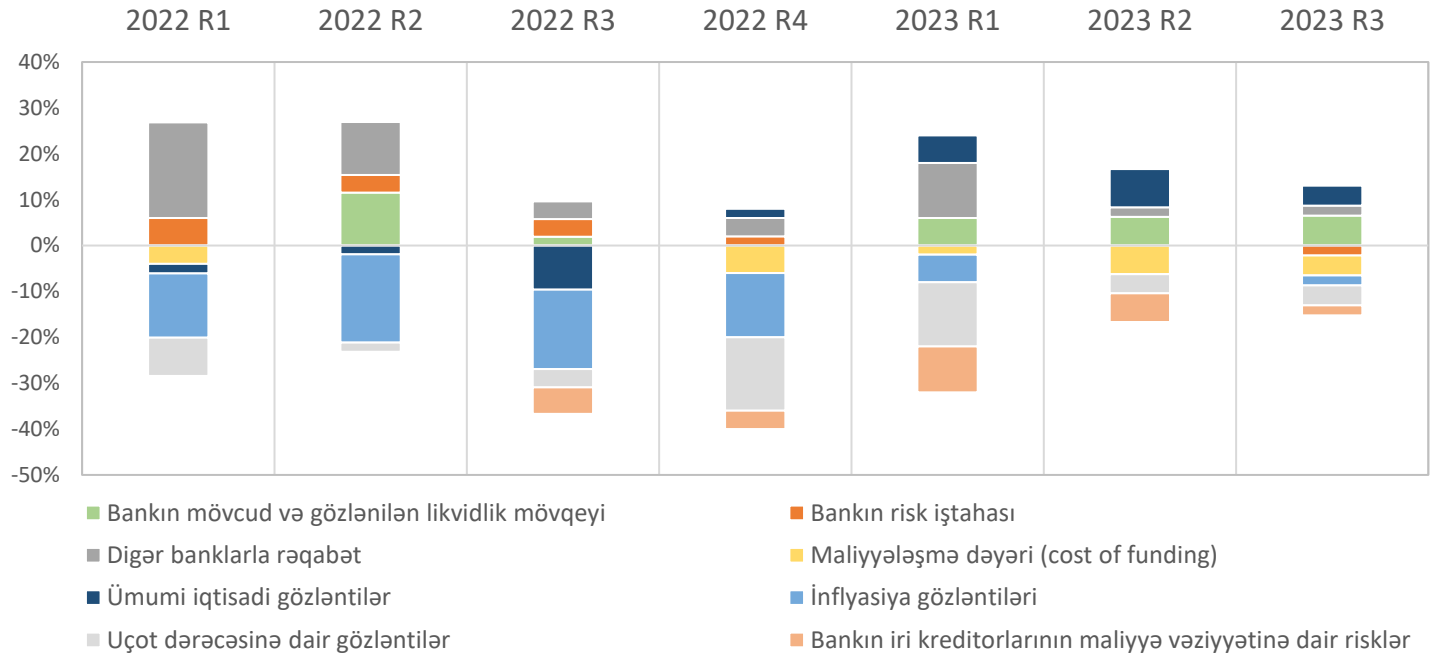
Diffuziya indeksi: müsbət göstərici=yumşalma, mənfi göstərici=sərtləşmə

Sorğunun nəticələrinə əsasən bank sektorunda biznes kreditlərinə tələb II rüb ilə müqayisədə azalsa da, müsbət zonada qalmışdır. MKOS subyektləri üzrə tələb, iri sahibkarlıq subyektləri ilə müqayisədə yüksək olmuşdur. Banklar 2023-cü ilin IV rübündə iri sahibkarlıq subyektlərinə verilən biznes kreditləri üzrə tələbin azalacağı, MKOS subyektləri üzrə kredit tələbinin artacağı qənaətinə diqqət etməkdədir.

Qrafik 2. Biznes kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

(Diffuziya indeksi: müsbət göstərici=yumşalma, mənfi göstərici=sərtləşmə)

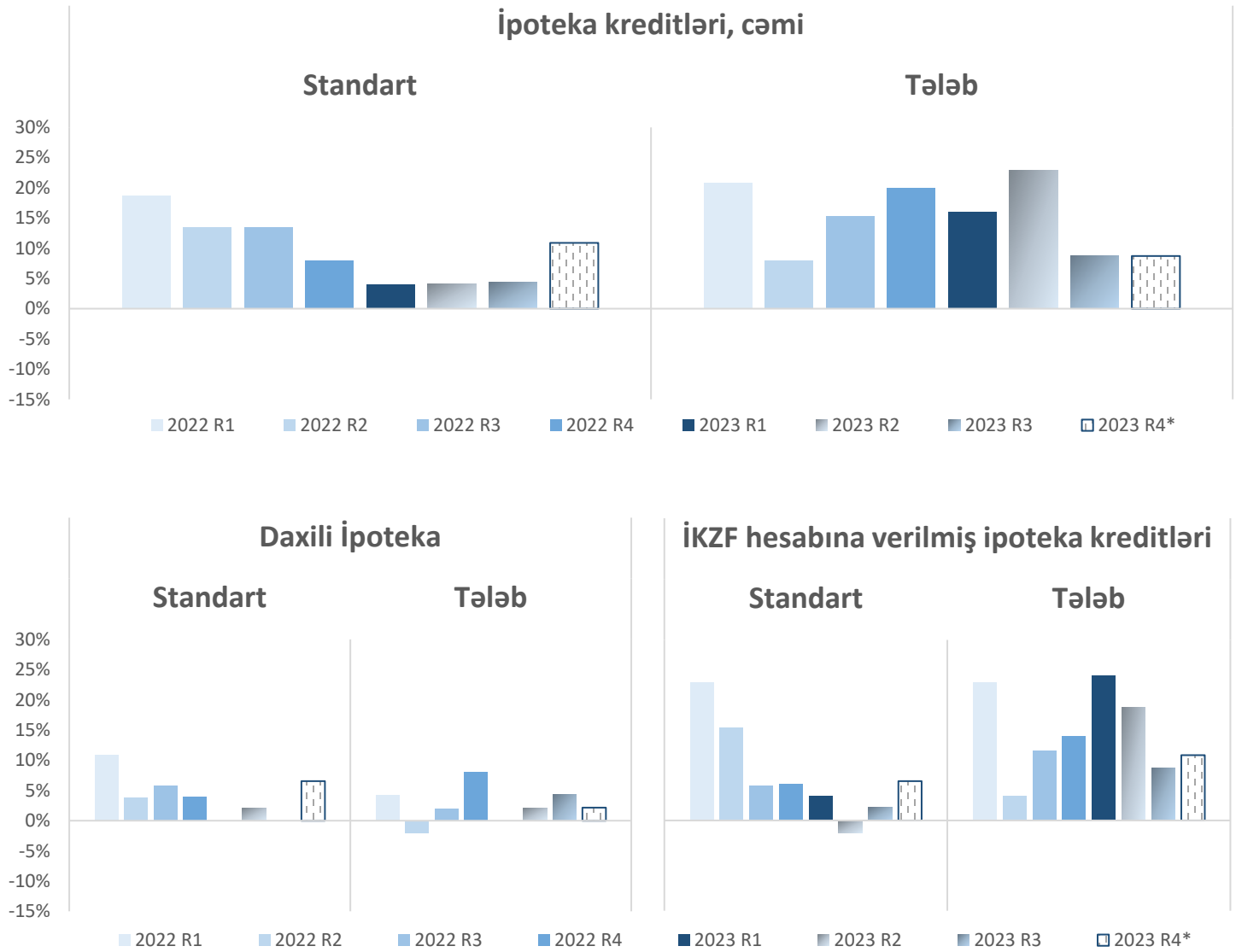
Son 3 rüb ərzində biznes kreditləri üzrə kredit standartlarına yumşaldıcı və sərtləşdirici təsir göstərən faktorların təsir dərəcəsinin azalması müşahidə edilir. Son rüb ərzində bankların mövcud və gözlənilən likvidlik mövqeyi biznes kreditləri üzrə standartlara ən çox yumşaldıcı təsir göstərən faktor olmuşdur. Banklarla rəqabətin yumşaldıcı faktor olaraq təsiri azalsa da, ümumi iqtisadi gözləntilər yumşaldıcı faktor olmaqda davam etmişdir. Cari ilin III rübündə maliyyələşmə xərcləri və uçot dərəcəsi gözləntiləri biznes kreditləri üzrə kredit standartlarını sərtləşdirən əsas faktorlar olmuşdur. Əlavə olaraq bankların risk iştahası, inflyasiya gözləntiləri və bankların iri kreditorlarının maliyyə vəziyyətinə dair risklər də sərtləşməyə səbəb olan faktorlardan olmuşdur. Bundan əlavə, son 7 rüb ərzində biznes kreditləri üzrə kredit standartlarına əsas sərtləşdirici təsir göstərən inflyasiya gözləntiləri və uçot dərəcəsinə dair gözləntilərin sərtləşdirici faktor olaraq təsirinin azalması diqqət çəkməkdədir.

İpoteka kreditləri

Kredit fəaliyyətinə dair sorğunun 3-cü rüb üzrə nəticələrinə əsasən həm daxili həm də İKZF hesabına verilmiş ipoteka kreditləri üzrə standartlarda dəyişiklik olmamışdır. Banklar növbəti rüb ərzində həm daxili ipoteka, həm də İKZF hesabına veriləcək ipoteka kreditləri üzrə kredit standartlarında yumşalmaların olacağını proqnoz edirlər.

Qrafik 3. İpoteka kreditləri üzrə standart və tələb dəyişikliyi

(Diffuziya indeksi: müsbət göstərici=yumşalma, mənfi göstərici=sərtləşmə)

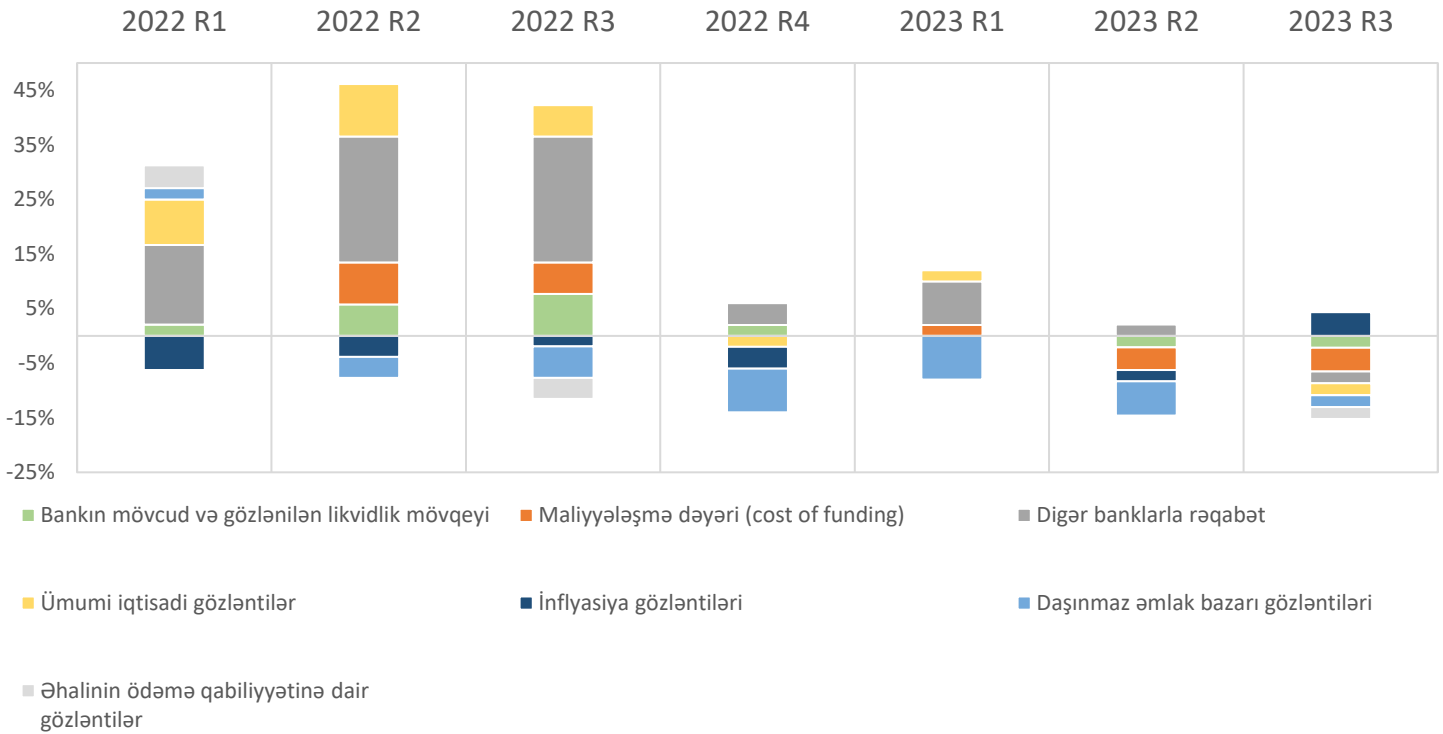

Cari ilin III rübündə ipoteka kreditləri üzrə tələb azalmışdır. Belə ki, bankların daxili ipoteka kreditləri üzrə kredit tələblərində önəmli dəyişiklik olmasa da, İKZF hesabına verilmiş ipoteka kreditləri üzrə kredit tələbində azalma müşahidə edilmişdir. Banklar cari ilin növbəti rübündə İKZF hesabına veriləcək ipoteka kreditlərində cari rüb ilə müqayisədə kredit tələbində artımın olacağını, cəmi ipoteka kreditlərində isə tələbin dəyişməyəcəyini proqnoz edirlər.

Qrafik 4. İpoteka kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

(Diffuziya indeksi: müsbət göstərici=yumşalma, mənfi göstərici=sərtləşmə)

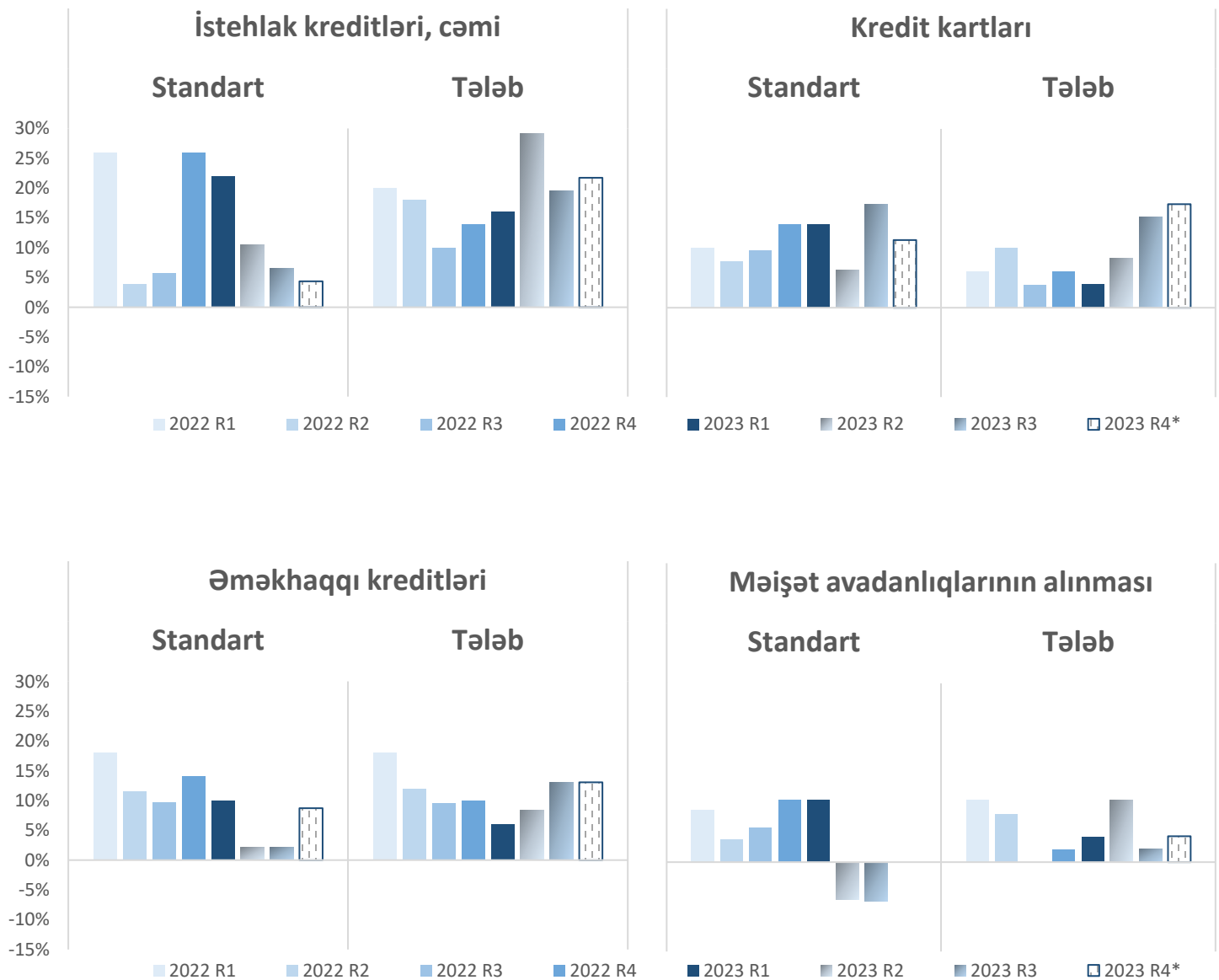
Biznes kreditlərində olduğu kimi ipoteka kreditlərində də kredit standartlarına yumşaldıcı və sərtləşdirici təsir göstərən faktorların təsir dərəcəsi son rüblər ərzində azalmışdır. Son rüb ərzində ipoteka kreditləri üzrə standartlara yumşaldıcı təsir edən faktor inflyasiya gözləntiləri olmuşdur. Sərtləşdirici faktorlar arasında ən yüksək təsire malik faktor isə maliyyələşmə dəyəri olmuşdur ki, eyni faktor biznes kreditləri üzrə standartların da əsas sərtləşdirici faktoru olmuşdur. Bundan əlavə, son 7 rüb ərzində ipoteka kreditləri üzrə kredit standartlarına yumşaldıcı təsir göstərən faktorların, əsasən da ümumi iqtisadi gözləntilər və digər banklarla rəqabət faktorlarının ipoteka kreditləri üzrə standartlara yumşaldıcı təsirinin azaldığı müşahidə edilmişdir.

İstehlak kreditləri

Sorğunun nəticələrinə əsasən cari ilin III rübündə cəmi istehlak kreditləri üzrə kredit standartlarında yumşalma ötən rüb ilə müqayisədə azalmışdır. Belə ki, əməkhaqqı kreditləri üzrə standartlarda dəyişiklik olmasa da, kredit kartları üzrə standartlarında yumşalmada artım və məişət avadanlıqlarının alınması üzrə kredit standartlarında isə sərtləşmə müşahidə edilmişdir. Banklar cari ilin son rübündə cəmi istehlak kreditləri üzrə standartlarda əhəmiyyətli dəyişikliyin olmayacağı qənaətində olsalar da, kredit kartları üzrə standartlarda yumşalmanın azalacağını və əməkhaqqı kartları üzrə kredit standartlarının yumşalacağını proqnoz edirlər.

Qrafik 5. İstehlak kreditləri üzrə standart və tələb dəyişikliyi

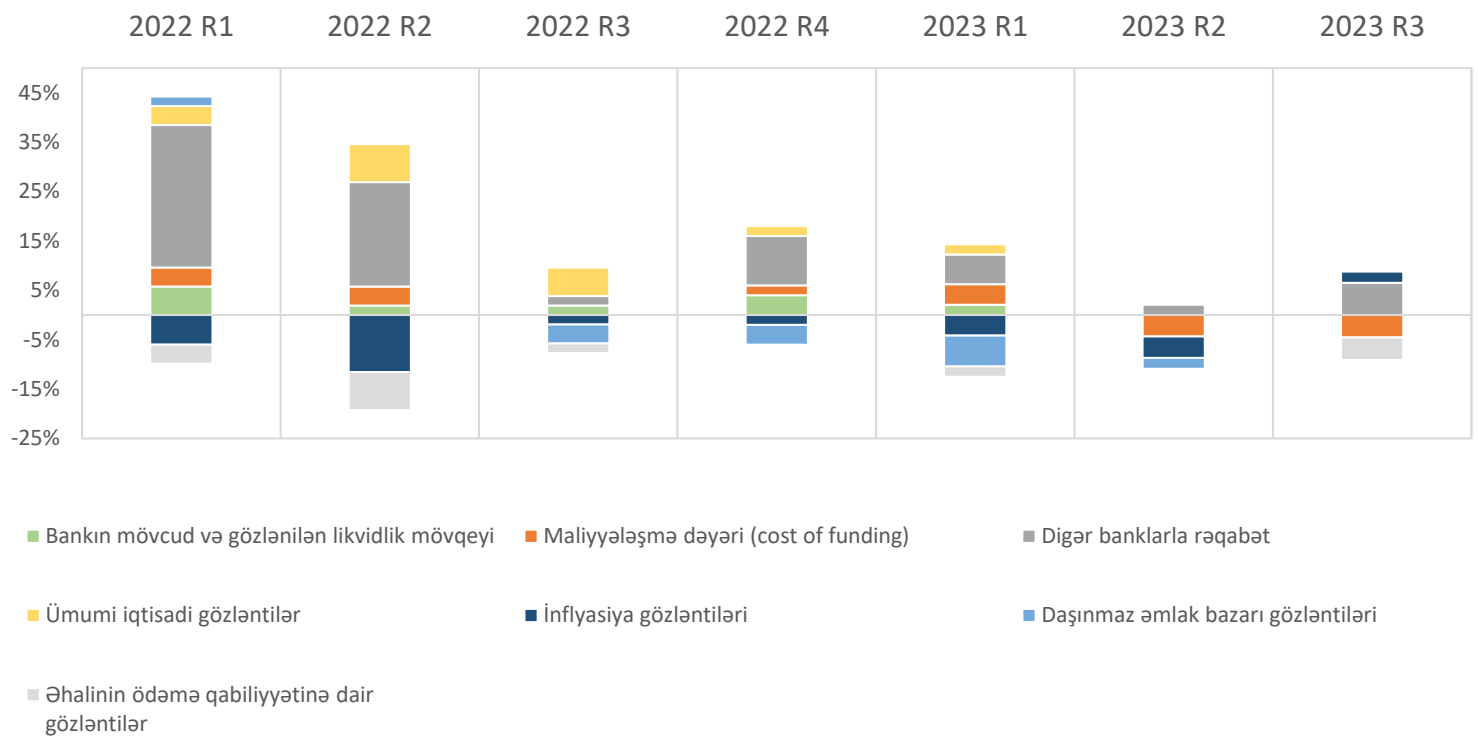
(Diffuziya indeksi: müsbət göstərici=yumşalma, mənfi göstərici=sərtləşmə)

Sorğuya əsasən əhalinin istehlak kreditlərinə tələbi ötən rüb ilə müqayisədə azalsa da, yüksək olaraq qalmaqdadır. Məişət avadanlıqlarının alınması üzrə kreditlərə tələb azalsa da, kredit kartlarına və əməkhaqqı kreditlərinə tələb son rübdə artmışdır. Banklar cari ilin son rübündə əhalinin istehlak kreditlərinə tələbinin artacağı qənaətinədəirlər. Belə ki, banklar əhalinin əməkhaqqı kreditlərinə tələbinin dəyişməyəcəyini, kredit kartları və məişət avadanlıqlarının alınması üzrə kreditlərə tələbin artacağını proqnoz edir.

Qrafik 6. İstehlak kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

(Diffuziya indeksi: müsbət göstərici=yumşalma, mənfi göstərici=sərtləşmə)

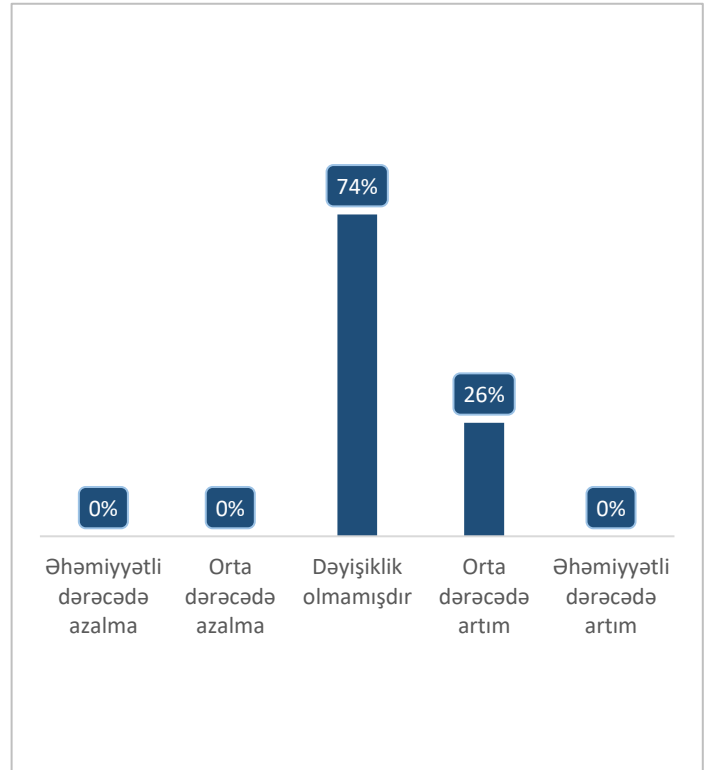
Sorğu nəticələrinə əsasən digər kredit növlərində olduğu kimi, istehlak kreditlərində də yumşaldıcı və sərtləşdirici faktorların təsir dərəcəsi son rüblərdə azalmışdır. Son rüb ərzində istehlak kreditləri üzrə kredit standartlarına 4 faktor təsir etmişdir ki, onların ikisi yumşaldıcı, digər ikisi isə sərtləşdirici təsir göstərmişdir. Belə ki, cari ilin III rübündə digər banklarla rəqabət və inflyasiya gözləntiləri əsas yumşaldıcı faktor, əhalinin ödəmə qabiliyyətinə dair gözləntilər və maliyyələşmə dəyəri isə sərtləşdirici faktorlar olmuşdur.

Qrafik 7. Əhalinin borclanma səviyyəsi üzrə diffuziya indeksi

(Diffuziya indeksi: müsbət göstərici=yumşalma, mənfi göstərici=sərtləşmə)

Qrafik 8. Son rüb ərzində əhalinin borclanma səviyyəsində dəyişikliklər

Kreditləşmə fəaliyyətinə dair sorğunun 3-cü rüb üzrə nəticələrinə əsasən əhalinin borclanma səviyyəsində ciddi artım müşahidə edilməmişdir. Belə ki, respondent bankların 74%-i əhalinin borclanma səviyyəsində dəyişiklik olmadığını, 26%-i isə orta dərəcədə artım olduğunu bildirmişdir. Əhalinin borclanma səviyyəsinə görə uzunmüddətli diffuziya indeksi üzrə son 4 rübdə azalma tempi müşahidə edilsə də, indeks müsbət zonada qalmaqdadır.